

Krajowy Mechanizm Prewencji

**Notatka służbowa z udziału w III spotkaniu przedstawicieli krajowych mechanizmów
prewencji i organizacji pozarządowych
(Strasburg, 4 – 5 listopada 2019 r.)**

W dniach 4 – 5 listopada br., wspólnie z dr Hanną Machińską Zastępczynią RPO, dyrektor Zespołu KMPT wziął udział w III międzynarodowym spotkaniu przedstawicieli krajowych mechanizmów prewencji oraz organizacji pozarządowych z rejonu OBWE, które odbyło się w siedzibie Rady Europy w Strasburgu.

Coroczna wymiana doświadczeń pomiędzy członkami kmp i organizacji pozarządowych, miała w tym roku niepowtarzalny wymiar ze względu obchody 30-lecia istnienia Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (CPT), które miały miejsce w dniu 4 listopada w Radzie Europy.

Spotkanie zostało zorganizowane przez Radę Europy (CoE), ODIHR oraz Europejskie Stowarzyszenie Zapobiegania Torturom (APT). Wśród zaproszonych gości znaleźli się między innymi: Markus Jaeger (CoE), Martine Brunschwig-Graf – przewodnicząca Stowarzyszenia Zapobiegania Torturom (APT), Przewodniczący Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom – Mykola Gnatovsky, Wiceprzewodniczący Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom (SPT) – Victor Zaharia, Sekretarz Generalny APT – Barbara Bernath, Sylvia Casale (NPM Observatory), Omar Fisher (ODIHR) oraz Prezes Komitetu Helsińskiego w Bułgarii - Krassimir Kanev.

Spotkanie poświęcone było wymianie doświadczeń w zakresie monitoringu przez kmp realizacji jednej z podstawowych gwarancji antytorturowych jaką stanowi dostęp osoby pozbawionej wolności do prawnika, zaraz po jej zatrzymaniu. Poglądy i wnioski w tym temacie wymienili przedstawiciele krajowych mechanizmów prewencji i organizacji pozarządowych z 32 państw.

Pierwszy dzień poświęcony był monitoringowi przez krajowe mechanizmy prewencji realizacji w praktyce podstawowych gwarancji antytorturowych, które poza dostępem do adwokata stanowią badania lekarskie osób zatrzymanych oraz prawo takich osób do otrzymania pouczenia na

temat ich praw przysługujących im w trakcie detencji. Po wprowadzeniu do tematu, zorganizowanym w formie wystąpień zaproszonych gości, uczestnicy zostali podzieleni na 4 grupy warsztatowe. Zadaniem członków każdej z grup było udzielenie odpowiedzi wynikających z doświadczenia reprezentowanych przez nich mechanizmów na pytania dotyczące czasu i miejsca monitorowania istnienia gwarancji antytorturowych dla osób pozbawionych wolności, sposobu weryfikacji ich zastosowania oraz opracowywania rekomendacji związanych z gwarancjami, jak również weryfikowania ich implementacji. Podczas warsztatów byłem w grupie razem z reprezentantkami mechanizmów Lichtensteinu oraz Anglii.

Po warsztatach, wspólnie z dr Machińską wzięliśmy udział w konferencji zorganizowanej w sali obrad plenarnych Rady Europy z okazji 30-lecia istnienia CPT. Wystąpienia wprowadzające wygłosili Mykola Gnatovsky (mówił o zaufaniu i dialogu jako elementach niezbędnych w walce z torturami), Sylvia Casale (podkreśliła, że progres w dziedzinie walki i zapobiegania torturom, jest możliwy do osiągnięcia dzięki wysiłkom i zaangażowaniu wielu interesariuszy). Następnie odbyły się dwie sesje – pierwsza poświęcona realizacji gwarancji antytorturowych w jednostkach policji oraz druga – współdziałaniu w dziedzinie pełnej implementacji gwarancji od samego początku pozbawienia wolności. Swoje doświadczenia i propozycje zmian przedstawili podczas pierwszej sesji: prof. nadzwyczajna Stojanka Mircheva z Uniwersytetu Świętego Klemensa z Ochrydy w Bitoli (Macedonia), koordynatorka procesów strategicznych ze Stowarzyszenia Młodych Prawników Gruzji – Nino Jomarjidge, Prezes Komitetu Helsińskiego w Bułgarii - Krassimir Kanev oraz Wiceprzewodniczący CPT – Mark Kelly. Ten ostatni podkreślał istotę lokalnego monitoringu miejsc pozbawionych wolności, który prowadzony jest przez krajowe mechanizmy prewencji. Kanev wskazywał na przykładzie Bułgarii, że obowiązki policji są niedostatecznie prawnie uregulowane, a istnienie gwarancji antytorturowych sprowadza się jedynie do papierowych standardów, na których realizację nie ma środków. Pani profesor wskazała na brak międzynarodowych standardów przesłuchiwania przez policję osób zatrzymanych¹.

W drugiej z sesji plenarnych panelistami byli: Therese Rytter - druga wiceprzewodnicząca CPT, wiceprzewodniczący SPT – Victor Zaharia oraz Anica Romsic-Stojkovska reprezentująca chorwacki kmp. Pani Rytter podkreślała konieczność zmiany modelu policyjnych przesłuchań, które nie powinny zmierzać do uzyskania przyznania się zatrzymanego do

¹ W czasie warsztatów, kwestia opracowania zawierającego standardy przesłuchiwania osób zatrzymanych przez policję, została poruszona przez przedstawicielkę APT, która poinformowała o zakończeniu prac nad nowym podręcznikiem stworzonym przez genewskie stowarzyszenie we współpracy z Inicjatywą Przeciwko Torturom (ATI) oraz Norweskim Centrum Praw Człowieka (NCHR). Publikacja będzie dostępna na początku 2020 roku. Więcej informacji <https://www.apr.ch/en/universal-protocol-on-non-coercive-interviews/>

popęlnienia czynu, w związku z którego podejrzeniem został zatrzymany, lecz do ustalenia, czy to jest on sprawcą.

W czasie przeznaczonym w drugiej sesji na dyskusję, głos zabrała m.in. zastępczyni RPO dr Hanna Machińska, która podkreśliła dorobek i znaczenie CPT w dziedzinie ochrony praw osób pozbawionych wolności. Mówiła także o niezwykle ważnej z punktu widzenia zapobieganiu torturom sytuacji panującej w poszczególnych krajach (brak politycznej woli poprawy standardów ochrony osób pozbawionych wolności), która wpływa bezpośrednio na efektywność pracy mechanizmów. Dlatego poszczególne państwa potrzebują nieustannego wsparcia w tej mierze, które zapewnia CPT, CoE oraz SPT. Hanna Machińska wskazała także przykład polskiego mechanizmu, który prowadzi kampanię *Państwo bez tortur*. Dodała, że w obecnych czasach, sens prowadzenia takiej ogólnoeuropejskiej kampanii, powinien być także rozważony jeśli chodzi o poziom Rady Europy. Barbara Bernath w wystąpieniu podsumowującym nawiązała do wystąpienia H. Machińskiej, podkreślając, że slogan – Uczyńmy Europę wolną od tortur, powinien być wspólny dla wysiłków podejmowanych w tej dziedzinie przez poszczególne kraje i działające w nich mechanizmy prewencyjne.

Po krótkiej przerwie rozpoczęła się jubileuszowa ceremonia 30-lecia CPT. Wśród przedstawicieli międzynarodowych instytucji stojących na straży praw człowieka, którzy wygłosili okolicznościowe przemówienia znaleźli się: Marija Pejčinović Burić - sekretarz generalna Rady Europy, Jean-Baptiste Mattei - stały przedstawiciel Francji w Radzie Europy, Liliane Maury Pasquier - przewodnicząca Zgromadzenia Parlamentarnego UE (video), Linos-Alexandre Sicilianos - przewodniczący Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Dunja Mijatović - komisarz Praw Człowieka UE, Mykola Gnatovskyy - przewodniczący CPT, Anna Rurka - przewodnicząca Międzynarodwej Konferencji NGO's oraz Martine Brunschwig-Graf - przewodnicząca APT.

W wystąpieniach podkreślono, że CPT odgrywa niekwestionowaną rolę w procesie zapobiegania torturom, udoskonala swą pracę, odbywając nie tylko okresowe wizytacje, ale realizując specjalny tryb wizytacji *ad hoc*. Komisarz Praw Człowieka podkreśliła, że CPT może na nią liczyć jeśli chodzi o wzmocnienie przekazu Komitetu w zakresie ochrony praw osób pozbawionych wolności.

Drugi dzień poświęcony był wymianie doświadczeń pomiędzy przedstawicielami mechanizmów i organizacji pozarządowych w obszarze realnego dostępu osoby pozbawionej wolności do adwokata. Uczestnicy zostali podzieleni na 4 grupy robocze, których członkowie odpowiadali na pytania moderatorów dotyczące roli adwokata oraz aktualnej sytuacji w zakresie dostępu do niego dla osób pozbawionych wolności. Podczas pracy w grupach przekazałem informacje o braku takiej nieodpłatnej pomocy prawnej, z której mogą korzystać osoby zatrzymane

przez policję, jeśli nie posiadają swojego adwokata z wyboru. Opisałem także starania zmierzające do zmiany tej sytuacji (wystąpienie generalne RPO z 2017 do Ministra Sprawiedliwości, na które pomimo wielu monitów nie otrzymaliśmy odpowiedzi). Wskazałem także na naszą rekomendację, którą udało się wprowadzić, jeśli chodzi o policyjne miejsca detencji, a która polega na wyposażeniu tych miejsc w listę adwokatów i radców prawnych, którzy świadczą swoje usługi na obszarze, w którym znajduje się PdOZ lub komisariat. Podkreśliłem, że największym wyzwaniem dla polskiego mechanizmu jest brak woli wprowadzenia zmian w omawianym zakresie, czego dobitnym dowodem jest dwuletni okres oczekiwania na odpowiedź na nasze wystąpienie, pomimo wielu monitów w tej sprawie, w tym dwóch Premiera.

Spotkanie w drugim dniu zakończyło się podsumowaniem. Z państw reprezentowanych na III konferencji mechanizmów i organizacji pozarządowych, jedynie Anglia posiada system nieodpłatnej pomocy prawnej dla osób zatrzymanych przez policję. Jest on oparty na 24 godzinnych dyżurach prawników, których działania pokrywane są z budżetu państwa. Ciekawy przykład stanowią także rozwiązania przyjęte w regionie Salta (Argentyna), którymi podzielił się z uczestnikami przedstawiciel argentyńskiego mechanizmu odpowiedzialnego za ten region. Policja powiadamia każdorazowo argentyński kmp o zatrzymaniu osoby, dzwoniąc pod numer 911. Przedstawiciel mechanizmu lub wolontariusz współpracujący z mechanizmem, po otrzymaniu takiej informacji pojawia się na miejscu w celu osobistego kontaktu z zatrzymanym w charakterze jego prawnika. Podobne rozwiązanie (Infolinia 24/7) funkcjonuje w Austrii, z tym że koszt prawnika pokrywany jest przez zatrzymanego.

Przemysław Kazimirski

Dyrektor

Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur